

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**Joannis Reuchlin Phorcensis LL. doctoris celebratissimi
Sergius uel capitis caput**

Simler, Georg

Tubingae, 1513

Prologvs

[urn:nbn:de:bsz:31-270887](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-270887)

I unquam tulistis ad iocum uestros pedes

f Aut si rei aures præbuitis ludicræ.

In hac noui obsecro poetæ fabula

Dignemini esse attentiores quam antea.

Non hic erit lasciuia aut libidini

Meretriciæ aut tristi senum curæ locus

Sed histrionum exercitus & scommata.

IN PROLOGVM

Si unquam. Partes agit hic prologus exordii, qui a græcis *μικτὸς* a nobis mixtus dici potest, Fabula namq; commendat, eiusq; argumen- tum expeditur, nec nō ex poetæ consilio ad populum refertur, q̄ secus atq; antiquorum consuetudo tenuit scripserit.

Si unquam. Adiurat spectatores erudite atq; affabiliter per id qd eos pellicere potuit, inuitat em̄ ad amœnitatē remq; ludicram. Scimus populū Romanum ludis adeo refectū a munerariis quondā, ut pro illis suffragia uenditaret, sic Satyricus. Iam pridem ex q̄ suffragia nulli. Ven- dimus. Paulus orosius inter Sodomā atq; urbem Romam discernēs po- pulum Romanū libere scribit exclamasse nihil romæ gotthorum enses ægisse, si reciperet circum, Hic animaduertendū. Ludos uoluptatis gra- tia maiores instituisse Victruuius est auctor li. v. de architectonica: non solum honoris in deos immortales. Frequentissima ludorum apud scri- ptores fit mentio, Tu Herodotum in vrania. Iosephū li. anti. xvi. Stati. li. vi. Plinium li. xix. Plutar. in Timeleone inuise. Circensi spectaculo Ro- ma diu contenta ludos demum theatrales admisit, p̄textu colendi de- os immortales, hos etiam scænicos uocamus. Quorū originem Vale.

Max. li. ii. memorat, legimus Tiberii t̄pa calamitate publica fuisse in- gnita. Nam casu theatri xx. millia hominum interierunt. Ad iocum. M. Cicero iocū admittit modo liberalis sit, Aristoteles subscribit lib. iiii.

ethicorū ubi necessarium esse hominib; iocū edisserit, uelut fomentū labore defagitatis, locus ioci & ioca pluratiue dici grammaticis sunt au- ctiores Phocas. Sergius. Seruius. Inde est iocari qd uerbum res nugatori- as agere significat. Est aut iocus quo in oratione risum mouemus. Quin- tilia. de ridiculis, sicut ludus in facto, cōfundunt sæpissime. Iocari Ca- tull; in fetu passeris pro ludere posuit. Locus a poetis filius de; Veneris fingitur, non mentis. Nam si figurā tolles, quantū relinuas in sacra scri- ptura nō scio, legitur Pythagoras risu faceciis & ioco abstinuisse. De io- cis plura Macrobi. in satur. Ludicræ rei. uoluptatis plenæ facili & dignæ ludo, Vir. Nec em̄ leuia aut ludicra petuntur. Catul. quos hama- dryades deæ ludicrū sibi rosido nutriunt. Ludicrū pro leui Marcellus.

A iii

Ludi

Locus

Iocari

Ludus

Fingere

Ca

Mentiri

accipit. Seruius pro uili. Cornelius Tacitus pro Iudo, ait enim Nerone quartū Corn. Cosso. Coss. quinquennale ludicrū institutum est ad morem græci certaminis. Aures præbuisit. Attenti fuistis. metaphora Terentius. Arrige aures Pamphile. In hac noui. attentos facimus auidiores cum de rebus nouis dicturos pollicebimur. Obsecro. attentos itidem habebimus si ut attēti esse uelint rogabimus. partes igitur ex ordiū hic prologus agit. Obsecrare enixius rogare significat. Nam proprie a sacris opem petere obsecrare est. Festus. Oramus inquit Donatus placidos. Sed iratos obsecramus. Poetæ notū. De poetis mox infra disputaciunculā inchoabimus. Fabula. Cice. uolumine. I. rhetorice nouorū (si Hieronymo credimus hanc esse Ciceronis artem) abunde finiuit descripsitq; fabulā, quidam Mercurii existimant inuentū. Fabularum secretas rationes mythici rimant. Aristoteles dicit ex miris fabulā constare. Fabulam Hermogenes ita finiuit, est oratio si qua uerisimili dispositione imaginē exhibens ueritatis, hæc uerba pensitabis lector, & fabulas lectitando, poetarum mendacii minime coargues, qd uecors, iners et illiterata multitudo in horas & in dies uociferatur. Fabulā oratores primam pueris tradere solent, ut animos eorum adhuc molles ad meliores facile uias instituant uitę. Fabula utitur & orator ipse inter exempla. Fabula nomen est sono diminutiui quæ græci τὰ ἀρξυμῆα latinis fabulas quasi factibulas a faciēdo uocant. Nam & agitabula nō referri dicitur. Fabula uti an deceat ueri professorem philosophū apud Macrobiū libro primo de somnio Scipionis legatur, & rem significat fabula uehementer diuulgatā. Ab apologo hoc differt, q̄ in super allegorice aliquid continet, apologus ad uitā moresq; pertinens ut sunt Eloi lepidissimi. Dignemini. uerbū dignari significat dignum & habere et iudicare. Vir. Coniugio Anchisa ueneris dignate superbo. Dignorare aliud, significat autē signa imponere uelut in pecoribus cernere licet. Antea. Inter cōposita ponit aduerbia, ab ante compositū, qd & ipsum casu carens aduerbia scit, significat autē antea qd apud græcos πρὸ τῆς οὐχ. prius. Nō hic erit lasciuię. Probat attētos esse debere, qm̄ hic nō sint lasciuię meretricię, quæ plus oblectāt q̄ p̄sint. Volūt em̄ aut. delectare aut p̄desse poetę. Aut tristi senū. id est parētū in filiis seueritatis representatio. Lasciuę. lubricę molli & ociosę licentię. Tristicurę. ab actu cura tristis dicit, q̄a qd cor urit tristē facit, uel senes morbidi & ob id tristes. Neuius senū senticū appellat, q̄li nocēs, & ut inquit Aristoteles naturalis morbus est, Apollodori celebrat sententiā τὰ γῆρας αὐτὸ νόσος μὲν. Terentius transtulit cū ait, Senectus ipsa morbus est. Et idoneo epitheto senectutis usus est poeta Virgilius. Subeunt morbi tristisq; senectus. Duo esse scribunt auctores quibus corporis uires minuunt morbus & senectus. Seruius ait in commentario undecimo. Senectā ætatem dici Sallustius citans. Iuuenalis incōmoda senectutis pauca colligit, cuius fors dura, Vir. li. vi. in uestibulo inferorū tristem scribit habitare senectutem

Obsecro
Oro

Dignus
Dignoro
antea

Cura

Sed histrionum exercitus. Ludionum greges. Translatio festiua cū
de militum copiis dicitur exercitus. In translatione quæritur ne dura
neq; dissimilis sit, hæc nō tam mollis q̄ ornatissima. Teren. iam dimitto
exercitum histrionū. Vale. Max. li. ii. meminit in origine ludorū qui lu-
dii dicunt & ludiones & ludixæ fœminæ artem ludicrā exercentes. Mar-
tialis. Hermes cura laborq; ludiarū. Scommata. Inuitabiles ioci ama-
ruleta urbanitate. Faceciarum duo sunt ḡna unum re, alterū dicto tra-
ctatur, quod dictum Cicero. Pomponius dicitur uocari docet, cum
ridiculū dicto exequimur, Idq; bifariam partimur in ledoriā & scom-
ma, quibꝰ uocabula romana Macrobius inueniri negat, nisi forte ledo-
riam dicas reprehensionem ad contumeliam. Scomma uero morsum
figuratum. Histrionum exercitus. Elegātissime translatum. Sic Plautus,
in Asinaria. Hæc nunc legiones, copiæ exercitusq; surum.

Nam Buttubatta repperisse creditur

Caluariam cuiusdam anilis Sergii

Qui erat Mahometi magister primitus

Quo Sergius fit nomen huic comediæ.

Nam Buttubatta. Prologus argumenti recitaciūcula spectatoribus
consulere debet ex officio. Plautus id custodiuit in Menechmis. Teren-
sibi nō licuisse cōqueri. Ofores quibus poeta noster humaniss. responde-
ret non habuit. Sane sciendū. Nā particulā aut subiunctiuā esse superiori
dicto, aut anastrophē ut q̄dam. Buttubatta nomen est inepti leuis & Buttubat-
nugatoris hoc est nullius dignationis auctore Neuiō. Repperisse. p̄ li-
teram in uerbo repperi geminamus, ut stet carmē. Aufonius uno tetra-
sticho & geminando produxit, & detrahendo corripuit. Creditur. id
est putatur. Terentius in ad. Nuper credo iam omnium pudebat. Cal-
uariam. Oscapitis superiꝰ caluaria nuncupatur. Apuleius meminit li.
iii. metamor. Caper grammaticus caluam uel cranion uocat. Celius &
Varro caluariā. Liuius. Caluā auro cælauerūt. Arthemō ex caluaria
interfecti hominis igneq; cremati propinauit aquā e fonte noctu comi-
cialibus morbis. Corne. Celsus li. viii. Plinius terram ex caluaria psilo-
rum esse (hoc est medicamentū depilatoriū) palpebrarū, dimidiā capi-
tis partē dolentes hemicranea morbo laborare dicunt, quemadmodū Hemicra-
cephalea qua totum caput infestatur. Anilis. Vetuli sordiduli deno-
minatiū ab anu. Vir. li. vii. In uultꝰ sese trāssormat aniles. Mahometi,
hois in legem nostram impurissimi, de quo mox inferius. Sergii. Le-
gimus de Sergio quodam hæresiarcha, qui a cephalorū hæresim instauit
& hæreticus hæretico præceptorī facile auscultauit. Nam si malum ma-
lo addideris, facies symbolū. Magister moderator, rector, a magistrā-
do. Festus. Virgiliꝰ. pecorisq; magistris. Primitus. i. primus. Lucil. lib. v.

Exercitus

Ludii

Ludiones

Ludixæ

Scomma

Faceciarū

genera

Nam

Caluaria

Hemicra

Cephalea

Sergius

ACTVS PRIMVS IX

& qualitate carminis. Trimetro & tetrametro. Miratur Priscianus quosdam uel abnegare esse in Terentii comoediis metra, uel ea quasi arcana q̄da & ab oibus doctis semota sibi solis scriptorib⁹ cognita cōfirmare. Quorū ut uel imperitiæ uel arrogantiae uitiū effugiamus breuiter de supradictis metris auctorum exponamus &c. quæ apud eundē Priscianum comperies, ubi hexametros & pentametros uersus in comediiis perdo cet. Dicunt aut trimetri tetrametri ue, qui aut sex aut octo pedibus constant, quemadmodū monometri qui ex duobus. Trisillima sunt hæc & uulgaria traditione iam iam nimis obuia. Nam metrica metricam parit. At hi. Hoc est recentiores, qui confusione uersus comici fecerūt ca cometros frequētiore, auctor est Rufinus. Soluta orōne. solutiore nō profus soluta lege metrica, Nam & orator pedib⁹ orationē suam q̄ pedestris dicit constringit. Et Diomedes de oratoris pedibus longā instituit dissertationē, Nec M. Cicero a pedibus oratorem absoluit, ubi inquit, Finitimū oratori poetā esse, licentia uerborū paulo solutiore &c. quæ de oratore li. i. inuenies, Isocratis esse inuentū uerbis solutis numeros adiungere, & de orationis pedibus idē uolumine tertio. Oratione, Donatus, Seruius & cæteri grāmaticorū primarij de inepto etymo nois illius arguuntur, q̄ orationē quasi oris rationem dixerint, Cui astipulant Varro latinarū literarum facile princeps & Scaurus & Diomedes, Licentius. liberius soluti⁹. Ambobus nuperrim⁹, i. cessit ambobus, Nuperrimus. i. recentior. Excessit uia. i. ex uia cessit antiq̄rū, Excessit uia honesta est locutio, Vir. Et nota excedo regione uiarū. Verbū Egredior quoq; in eadē honestate & elegātia casu cōstruitur auferēdi, Vir. Est urbe egressis tumulus. Hic ille. Priscian⁹ figurate dicit alia p̄nomina personis subiungi diuersis ἐπιπροσώπων id est appositue, sed aptissime cū p̄nomine ipse hoc fieri probat libro minoris secundo. Namq; probat hunc nostrū a consueto more digressum, Et est namq; particula causalis, quæ causam antecedentis ostendit, Vir. Namq; tibi diuum pater atq; hominū rex, Priscianus libro xv. In omnibus uersibus Vnico est genere usus. Omnes uersiculos eiusdē generis effecit. Nam gen⁹ qualitatē significat nōnunq̄ Victorino teste. Actū paucitas. Tribus enim actibus comædia præfens absoluitur, cū cæte Actus præter quinque cōstent, q̄rū primus argumētū explicat. Secundus iā ceptā rem sentis cō ad finē deducere cupit. Tertius rei cōcupitē desperationē affert. Quartus remedio succurrit interuēienti malo. Quintus ad optatū exitū cun Chorus cōducit. Chorus q̄ in ueteri comædia discrimen fecerat actū, a noua excludit fabula, difficilimū igitur ut scribit Donatus est deprehēdere in ea actū interualla. Coacta. adacta, constricta. Tēporibus februi. brumalis. Nam februus mensis bruma continetur, a purgando dictus, quo mense quondam mulieres februebantur a luperis amiculo iuno. Februus nis id est pelle caprina, Ouidius. Februa romani dixerē piamina patres.

B

Nunc uos petit fauere ineptitudini.
Si senserit placuisse primicias suas
Faclet deinceps integras concedias.

Fauere

Nunc uos petit. Ad auditores conuertit, a quibus fauorem captat quasi dicat, poeta quidem hoc modo rem suam expediuit, uestrum erit officium fauere .i. silere, Festus Fauere inquit est bona fari, sed ueteres potest pro silere sunt usi, Fauere scribit Seneca, quotiens sacrarum literarum interuenerit mentio non ut plerique existimant a fauore trahitur, sed imperatur silentium ut rite peragi possit sacrum nulla uoce mala obstrepente. Nam ueteres pythagoreos non deorum solum uoces sed etiam hominum obseruasse scribit Cicero, quae uocant omina, haec maior res nostri quia ualere censebant, ideo omnibus rebus agendis, quod bonum faustum felix fortunatumque esset praefabantur, rebusque diuinis que publice fierent ut fauerent linguis imperabatur. Vnde Annibal ad uxorem quam reliquerat in litore carthaginiensium, abiturus ait. Ominibus parce & lachrymis fidissima coniunx, Sili. li. iii. punicorum & Virgi. Primisque iugurat omnibus, Idem li. v. Ore fauete omnes, &c. Ineptitudinis. Ineptis. Primicias. primum in ea re laboris sui fructum, a primorrahunt primicias genere muliebri pluraliter tantum enuntiatae Priscianus & Diomedes auctores sunt, proprie dicuntur primicias diis immortalibus oblate fruges, ceterum pro primo cuiuslibet rei libera mine auctores usurpant. Stadius libro xi. Hei mihi primicias armorum. Integras. perfectas, totas, quibus actibus constantes, masculas & quibus deest nihil.

ACTVS PRIMVS

HELVO

Vm me & meos contempro a natalibus

Patrem, patrimonium, proauos, tritauos, auos.

Abauos, itaque atauos, omnem haecque germinis

Congerminationem, & hunc nostrae domus

Splendorem, ab usque maximis patris meis,

Grates habendum mihi duabus est deis

Iunoni & eius affectae primiperae

Lucinae, ob id quod ea parentela fatus

Quae sit notatissimaque famosissimaque

Ex heluonibus heluo haud spurius siem.